

124. Van Dale, de letter S (3)

1. De afkorting IUD staat voor intra-uterine device, een intra-uterien anticonceptiemiddel.
2. Het splanchnocranium is de aangezichtsschedel. Het spleen [uitspraak: ee of ie] is de halfironische naam voor een licht depressieve gemoedsgesteldheid en wordt ook wel weltschmerz oftewel taedium vitae genoemd. Het bijvoeglijk naamwoord split level is een verkorting van de splitlevelwoning. In a split second overzag hij de meerdere split screens.
3. De spoelvoetcollybia is een plaatjeszwam, de ascaride is een spoelworm. Een spolumpje is een gesponsorde column. De sponsor fidei is de rooms-katholieke doopgetuige. Bij de verspreking 'vercrachte eenden' in plaats van 'vereende krachten' is er duidelijk sprake van een spoonerisme. Het salpeterkruit lag tussen het zeemelkkruid en het akkerkruid. Het eerste bedreigde in hevige mate de salus populi.
4. Je kunt je nogal kwaad maken om een kwaadspreker, die kwaadspreekt. Wie goeddoet, goed ontmoet. Maar als je kwaad doet, doe je dus de zaak geen goed. Dat is dan het werk van een kwaaddoener, een kwaadwillige, iemand die kwaad denkt en dus behoorlijk kwaaddenkend overkomt.
5. Schrijf je acne's en cafés nu met of zonder kuut (acutus, accent aigu)? En wel of niet met een apostrof?
6. Een militair staatsbestel is een regiem (regime) met verkleinwoord regiempje (regimetje). In een reflex zag hij de reflectie van de reflector. Deflexie is een taalkundig begrip net als flexie, maar een flexiekringel bijvoorbeeld is een wiskundige kromtekringel.
7. Snoozen vervoeg je zo: ik snooze, jij snoozet, hij snoozede, wij hebben gesnoozed.
8. De kloothannesende klottenbibber was in se een klotevent. Een koksiaan is een volgeling van De Cock, een coccejaan is een volgeling van de Leidse hoogleraar Coccejus. De kokette coquette (kokette) had zich als in een korset in haar door de corsetière, familie van de korsettenmaakster, gemaakte corselet gehesen, beter: gewurmd. Hij wilde hach noch wach zeggen, geen kik geven dus.
9. De anglicaanse kerk is de Engelse staatskerk. De Rooms-katholieke Staatspartij, de RKSP, was de voorganger van de KVP. SS-20's (Sovjetski Sojoez 20) oftewel SS-20-raketten zijn sojoezraketten, Russische middellangeafstandsraketten. Er waren ooit staatsen en prinsgezinden. Het Stabat Mater is een gebed. In België heet de staatskrant het Belgisch Staatsblad, in Nederland heette het staatsblad de Nederlandse Staatscourant, afgekort Stct. Niet ongenoemd bij deze opsomming mogen blijven: het Staatsbosbeheer en de Staatsdoema (Doema). Je weet toch, dat Duren een mooie stad is? Jeruzalem is de Heilige stad [elders in Van Dale: heilige stad], Rome is de Eeuwige Stad [VD bij 'la città eterna' en 'urbs aeterna': eeuwige stad]. Ik heb stad en land afgelopen. Zo kwam ik ook in stad en lande oftewel Groningen en Ommelanden. De suzannes-met-de-mooie-ogen werden door Suzanne met de mooie wenkbrauwen goed verzorgd. Die laatste was trouwens een heel kuise suzanna.
10. Als je zegt, dat je Vondel en Hooft gelezen hebt, is dat een voorbeeld van een metonymie (metonymia).
11. Metopen (enkelvoud: metope) zijn de versierde vlakken tussen de trigliefen van een Dorisch fries. Trigliefen zijn met drie gleuven (eig. twee volle en twee halve aan de randen) voorziene stenen boven de architraaf in de Dorische bouworde, die afwisselend met de metopen het fries vormen. In de Stijlgroep zaten Van Doesburg en Mondriaan.
12. Na het stikmat ontdeed de getarte volgeling van Caïssa zijn stikkenzak van de boterhammen.
13. Stikstofdioxide is een bruinrood gas dat onder 0°C dimeriseert (een dimeer vormt) tot kleurloos distikstoftetroxide
14. Zoals een doctor designatus uitziet naar zijn promotie, ziet een gelovige uit naar Pasen. De Stille Week of Goede Week, ook wel passieweek of paasweek genoemd, komt eraan. En dan wordt het Witte Donderdag, Goede Vrijdag en paaszaterdag of Stille Zaterdag. En na die paasweek komen we dan nog eens op eerste en tweede paasdag terecht in afwachting van Pinksteren, het pinksterfeest dus. Wil je warempel stilhouden, dat de tram was stilgehouden?
15. Wist u dat Stimezo tegenwoordig StiSAN heet?

16. Een koe met een stinkpoot heeft de ziekte van Mortalo, de verhoorning van de hoeven van koeien. Met een stinkpot maak je Bengaals vuur.
17. De paus zit op de pauselijke stoel, de Heilige Stoel, ook wel de stoel van Rome genoemd.
18. De still going strong stoepier loodste de klanten de Noordzeeverisserijproductenwinkel binnen.
19. Van die filmscène werd een still gemaakt. In het laboratorium vond een stillreactie, een druppelreactie voor chemische analyse, plaats.

Rein Leentfaar